

УДК 378

Анатолій БАХТІН

*доктор філософії у галузі історичних наук, доцент кафедри військової підготовки
Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна*

Віталій ЛЕЛЕКА

*доктор філософії у галузі освіти, доцент кафедри військової підготовки
Миколаївського національного університету ім. В.О.Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: leleka9984@ukr.net*

ГРУПИ ТА РІВНІ МОТИВАЦІЙНОГО ПРАГНЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ НА КАФЕДРІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Стаття присвячена мотиваційним аспектам студентської молоді щодо оволодіння майбутньою професією за спеціальністю. Визначені групи мотивів навчання та рівні мотиваційного прагнення студентської молоді до навчання у вищому навчальному закладі на кафедрі військової підготовки із врахуванням особливостей закінчення попереднього навчального закладу та місця проживання.

Ключові слова: мотиваційне прагнення, рівень сформованості, студент, кафедра військової підготовки, анкетування.

На сучасному етапі розвитку суспільства держава потребує висококваліфікованих спеціалістів з військової підготовки професійно компетентного, який на високому рівні володіє новітніми методиками й технологіями.

Головним завданням в цьому виступає підготовка військових професіоналів, ділових людей, здатних реалізувати себе в умовах конкуренції по отриманій спеціальності. Але постає питання у мотиваційному аспекті, щодо навчання на кафедрі військової підготовки вищого навчального закладу аналізуючи працевлаштування студентської молоді після закінчення навчання.

У сучасних дослідженнях висвітлено різні сторони проблеми формування позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності у вищих навчальних закладах (Г. А. Мухіна, А. Н. Мечніков, С. В. Бобровицька), виявлено динаміку змін мотивів на різних курсах (Н. В. Бордовська, А. О. Реан, П. М. Якобсон), виділені умови, які сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації до навчальної діяльності (Н. П. Волков, С. С. Занюк).

Дослідження Л. В. Помиткіної мотивації до навчання та професійної діяльності особи-

стості показали, що студенти 1–3 курсів не мають остаточної впевненості щодо професійного вибору, не володіють навичками професійного та особистісного зростання належним чином [2]. Це означає, що основне стратегічно життєве рішення щодо професійного самовизначення остаточно не прийняте і, відповідно, стратегія досягнення ще не вибрана.

Мета статті: розглянути проблему мотивації студентів та курсантів кафедри військової підготовки до навчання та визначити чинники, які впливають на формування позитивних мотивів навчально-пізнавальної діяльності з метою вироблення стратегії, системи військово-патріотичного виховання; виявити групи та рівні мотиваційного прагнення до навчання з метою вдосконалення, пошуку засобів підвищення системи військово-патріотичного виховання студентської молоді.

Для визначення мотивації, мотиваційного прагнення студентської молоді до навчання у вищому навчальному закладі на кафедрі військової підготовки, що пов'язана з майбутньою педагогічною діяльністю в навчальних

зкладах освіти, службою у Збройних силах України на різних посадах, нами адаптовано методики на вивчення мотиваційного прагнення, які запропоновані М. І. Томчуком [3]. За аналогічною процедурою на початковому етапі експерименту розроблено і перевірено на надійність та валідність методик вивчення мотивації студентів до навчання на кафедрі військової підготовки.

На першому етапі методом вільного пошуку (усного опитування: бесід, інтерв'ю) були виявлені мотиви, які спонукають студентів навчатися на кафедрі військової підготовки. Всю сукупність мотивів, залежно від їх змісту, окремо за кожним видом діяльності, було класифіковано у певні групи.

Розроблена нами анкета на визначення мотивації навчання на кафедрі військової підготовки включає вербальний (словесний) текст у вигляді закритих мотивів-суджень, з якими майбутній фахівець військової підготовки може погодитись, приймаючи їх як свою точку зору, чи не погодитись.

Анкета

на визначення мотиваційного прагнення студентської молоді до навчання у вищому навчальному закладі на кафедрі військової підготовки

Шановні колеги, дайте, будь ласка, відповіді на запропоновані ситуації, позначивши потрібні.

Навчаюся у вищому навчальному закладі на кафедрі військової підготовки, тому що:

1. Хочу оволодіти знаннями, навичками з фізичної та військової підготовки, які необхідні для моєї майбутньої педагогічної діяльності.
2. Заняття з фізичної підготовки на кафедрі військової підготовки дисциплінують, формують волю, силу та характер.
3. Хочу піти в Збройні сили України, щоб в майбутньому мати змогу захищати Україну на високому професійному рівні.
4. Кафедра дасть можливість знайти нових друзів та товаришів у військовій сфері.
5. На кафедрі військової підготовки вчаться всі мої друзі.
6. Лише тому, бо хочу атестат вищої освіти та військове звання про всяк випадок.
7. Це потрібно мені, бо маю бажання бути учителем початкової військової підготовки, тренером.

8. Після закінчення навчання отримаю військове звання та продовжити службу в Збройних силах України за контрактом тому що ця робота має високу заробітну плату.
9. Отримую добру професійно-прикладну фізичну підготовку у процесі занять.
10. Для захисту свого народу я повинен мати військові знання, мати відмінну фізичну підготовку, вміти володіти зброєю, навчати цьому учнів в школі, бути зразковим командиром для підрозділу у лавах Збройних сил України.
11. Отримую військовий квиток офіцера запасу, можу у майбутньому працювати в структурах (Служба Безпеки України, Міністерство Внутрішніх Справ).
12. Отримую підготовку, яка необхідна для моєї майбутньої професії – учитель з початкової військової підготовки.
13. Викладачі кафедри військової підготовки для мене – це взірці справжніх чоловіків (сильні, вольові, грамотні).
14. Кафедра військової підготовки користується авторитетом серед студентів (викладачів).
15. Кафедра дає можливість не служити у лавах Збройних сил України.
16. Отримую знання з початкової військової підготовки та фізичної культури, планую бути учителем.
17. На кафедрі військової підготовки я фізично розвиваюсь та вдосконалюю себе.
18. У мене буде більше шансів та перспективи стати генералом.
19. У мене родичі військові-педагоги і я хочу йти по їх шляху.
20. Хочу бути таким фізично підготовленим, як викладачі кафедри військової підготовки та постійно підтримувати свій фізичний стан.
21. Вимагають батьки.

Окремо взяті відповіді-судження не є діагностичними. Тільки за сукупністю відповідей можна визначити структуру мотивації, спрямованість особистості. Студенти вибирали ті мотиви, які їм імпонують, але не більше кількості, виділених нами груп.

Залежно від того, які мотиви і в якій кількості вибирав для себе студент, ми судили про його індивідуальну мотивацію. На великих виборках студентів визначалась середньостатистична вагомність кожної групи мотивів в процентному співвідношенні. Для визначення інтервалів мотивації брались до

уваги нормальність закону розподілу виборки, їх середня арифметична величина, середнє квадратичне відхилення, інші показники.

З метою кількісної оцінки мотивації навчання кожного студента зокрема і колективу групи в цілому нами розроблена методика по обрахуванню рівнів їх розвитку в балах.

Експериментальним шляхом нами виділені також сім груп мотивів навчання на кафедрі військової підготовки. Ними є:

1. Соціально значимі мотиви (усвідомлення студентами суспільної значущості військової діяльності, до навчання спонукають почуття патріотизму, бажання добре підготуватися до військової діяльності, усвідомлення їх ролі у формуванні готовності до захисту Вітчизни на офіцерських посадах Збройних сил України, чи майбутньої педагогічної діяльності в ролі учителя предмету Захист Вітчизни.

2. Мотиви розвитку, вдосконалення своєї особистості, як майбутнього військового чи майбутнього вчителя з предмету Захист Вітчизни (навчання розглядається студентами як умова, можливість розвитку характеру, волі, патріотизму, інших якостей особистості необхідних справжньому чоловіку, педагога, захисника України)

3. Мотиви військово-професійної спрямованості (простежуються у студентів, що мають стійку орієнтацію на офіцерську службу, службу за контрактом у званні лейтенанта, по спеціальності, тощо. Ці мотиви взаємопов'язані з мотивацією подальшої роботи у загальноосвітніх та військових закладах;

4. Мотиви, пов'язані з плануванням майбутньої життєдіяльності (для студента інституту фізичної культури і спорту навчання розглядається, як період, який буде впливати на майбутнє кращого життя, оволодіє необхідною майбутньою спеціальністю, після навчання, влаштується на роботу, на яку не приймали до цього (поліція, СБУ); вступить до іншого навчального закладу ін.);

5. Викладач кафедри військової підготовки як приклад, взірець для наслідування студентами. Цей мотив характеризує рівень авторитету викладача кафедри військової підготовки, є показником успішності його педагогічної діяльності.

6. Престижні мотиви (навчання на кафедрі військової підготовки користується авторитетом, популярністю серед абітурієнтів, студентів, навчаються свої ровесники. В основі цих мотивів лежить менш усвідомлена потреба у вивченні педагогічної справи: конформізм, наслідування інших хлопців тощо);

7. Мотиви-вимоги (мотиви негативного характеру, що свідчать про відсутність інтересу студентів до занять, відсутність до вдосконалення себе, як особи з педагогічною направленістю, негативне ставлення до початкової військової підготовки і педагогіки в цілому. Вчаться на кафедрі військової підготовки лише тому, що так того вимагають батьки, беруть участь у спортивному житті кафедри тільки тому, що отримують негативну характеристику за навчання, за фізичні нормативи або зовсім не отримують, відсутність стипендії, якщо навчається за кошти держави);

Результати анкетування аналізувались на якісному і кількісному рівнях. На якісному рівні виявлялись мотиви, які вибирає той чи інший студент або ж група студентів. Встановлювалась їх кількість, зміст, особливості. На кількісному рівні вираховувалась алгебраїчна сума балів з усіх вибраних студентом мотивів, визначалась їх вагомість, виділялись групи студентів з різним рівнем розвитку мотивації тощо.

Для аналізу мотивації до навчання використовувались ключі для підрахунків і способи інтерпретації результатів.

З метою кількісного та якісного аналізу рівня сформованості у студентів мотивації до навчання занять нами аналогічно до методики, представленій в роботі, розроблені на основі власного експерименту ключ та інтерпретація результатів:

Ключ для підрахунків:

1-ша група мотивів (1, 8, 15) – +7 балів;

2-га група мотивів (2, 9, 16) – +5 балів;

3-тя група мотивів (3, 10, 17) – +4 бали;

4-та група мотивів (4, 11, 18) – +3 бали;

5-та група мотивів (5, 12, 19) – +3 бали;

6-та група мотивів (6, 13, 20) – +2 бали;

7-ма група мотивів (7, 14, 21) – – 7 балів.

Інтерпретація результатів:

24 і більше балів – мотивація висока;

15 – 23 бали – достатня мотивація;

Таблиця 1

Залежність вагомості мотивації до навчання у вищому навчальному закладі на кафедрі військової підготовки

Групи мотивів	Студенти (N = 250)			
	Весь загал	Село	Місто	Велике місто
1 Соціально значимі мотиви	40 (16%)	23 (25,6%)	11 (9,2%)	6 (15%)
2 Мотиви розвитку, вдосконалення своєї особистості	50 (20%)	21 (23,3%)	17 (14,1%)	12 (30%)
3 Мотиви військово-професійної спрямованості	60 (24%)	10 (11,1%)	45 (37,5%)	5 (12,5%)
4 Мотиви, пов'язані з плануванням майбутньої життєдіяльності	40 (16%)	20 (22,2%)	18 (15%)	2 (5%)
5 Взірець для наслідування	15 (6%)	5 (5,6%)	9 (7,5%)	1 (2,5%)
6 Престижні мотиви	15 (6%)	6 (6,7%)	5 (4,2%)	4 (10%)
7 Мотиви-вимоги	30 (12%)	5 (5,5%)	15 (12,5%)	10 (25%)
Всього студентів	250	90	120	40

6 – 14 балів – низька мотивація;
5 і менше балів – негативна мотивація.

Прагнення особистості до навчання, як складне психологічне новоутворення проходить у своєму становленні під впливом різних соціальних факторів та ряду складних трансформацій. Паралельно загальному особистісному розвитку студентів, в навчальному, за змістом діяльності, процесі спілкування проходить становлення мотивації студентів до навчання. В основі його лежить стійко домінуюча система мотивів, потреб особистості, які сприяють концентрації уваги щодо навчальної діяльності. Дана обставина сприяє розвитку прагнення до наслідування рис, якостей кращих військових педагогів, видатних учителів, науковців.

Інтегральною суб'єктивною оцінкою мотиваційного прагнення студентів до навчання, є їх бажання оволодіти знаннями військової справи, захищати Батьківщину.

З метою вивчення рівня сформованості до навчання студентів, різних за типом за-

кладу та місцем проживання де вони навчалися, нами був проведений констатуючий експеримент. Його результати представлені в таблицях

Як видно з таблиці 1, у студентів з сільської місцевості у порівнянні з міськими в два рази менші за вагомістю мотиви-вимоги

Як видно з таблиці 1, у студентів різних за своїм соціальним походженням, в групу провідних мотивів до навчання у вищому навчальному закладі на кафедрі військової підготовки входять соціально значущі, мотиви розвитку, вдосконалення особистості та мотиви, що зумовлені змістом навчального процесу. В групу менш вагомих, другорядних мотивів входять мотиви-вимоги та престижні мотиви. З кожним роком навчання у студентів все більше знижується вагомість групи соціально значимих мотивів. В структурі провідних мотивів ця група за вагомістю знаходиться на другому місці. Це у певній мірі свідчить про зниження у студентів бажання у майбутньому бути військовим, що може бути

Таблиця 2

Рівні мотиваційного прагнення до навчання у вищому навчальному закладі на кафедрі військової підготовки в залежності від специфіки закінченого навчального закладу (%)

Рівні мотиваційного прагнення	Негативний	Низький	Достатній	Високий та дуже високий
Вид закінченого навчального закладу	% (n)	% (n)	% (n)	% (n)
Середня школа (174)	26,44 (46)	38,51 (67)	18,96 (33)	16,09 (28)
СПТУ (34)	20,59 (7)	23,53 (8)	29,41 (10)	26,47 (9)
Ліцей (42)	21,43 (9)	26,19 (11)	30,95 (13)	21,43 (9)
Всього студентів (250)	24,80 (62)	34,40 (86)	22,40 (56)	18,40 (46)

Рівні мотиваційного прагнення до навчання у вищому навчальному закладі на кафедрі військової підготовки в залежності від попереднього місця проживання

Рівні мотиваційного прагнення	Негативний	Низький	Достатній	Високий та дуже високий
Попереднє місце проживання	% (n)	% (n)	% (n)	% (n)
Село (90)	20,00 (18)	24,44 (22)	26,67 (24)	28,89 (26)
Місто (120)	22,50 (27)	24,17 (29)	32,50 (39)	20,83 (25)
Велике місто (40)	30,00 (12)	35,00 (14)	20,00 (8)	15,00 (6)
Всього студентів (250)	22,80 (57)	26,00 (65)	28,40 (71)	22,80 (57)

детерміновано як особливостями організації останньої з боку дорослих, так і певною соціально-економічною ситуацією в освіті, в державі.

Виявлено, що у студентів зростає вагомість групи мотивів розвитку, вдосконалення особистості. Це свідчить про актуальність потреб, бажань студентів в розширенні свого світогляду, який необхідний справжньому військовому, про всезростаючу у них потребу у різнобічному розвитку, вдосконаленні особистості.

На превеликий жаль, достатньо високу вагомість в групі другорядних мотивів мають мотиви-вимоги, що свідчить в багатьох випадках про примусовий характер навчання на кафедрі військової підготовки.

З метою вивчення особливостей диференціації студентів на групи з різним рівнем розвитку мотивації до навчання у вищому навчальному закладі на кафедрі військової підготовки та пошуку шляхів вдосконалення процесу навчання та виховання з ними, нами проведено їх тестування та групування. Його результати наведені в таблицях 2, 3.

Як видно з таблиці 2 близько 30% студентів, які закінчили середню школу мають низьку та негативну мотивацію до навчання. Серед таких студентів перш за все ті, які соціально пасивні, не мають бажання бути військовим та проходити строкову військову службу в Збройних Силах України, не приймають участі в громадському житті вищого навчального закладу.

Виходячи з даних аналізу результатів, представлених в таблиці 3 простежується, що мотиваційне прагнення до навчання на військової підготовки виявляється на значно вищому рівні у студентів з села у порівнянні з бажаннями підлітків, які навчалися у місті.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в наступній статті, де плануємо розглянути рівень сформованості особистісних якостей громадянина-патріота (на підставі проведення анкетування та отриманих результатів).

Актуальність обумовлена тим, що в даний час в суспільстві поступово відбувається зміна культурних норм, моральних орієнтирів і цінностей, забуваються традиції суспільства.

У сучасних дітей і підлітків та студентів недостатньо сформовані якості громадянина-патріота. Дійсно, рішення ряду проблем в житті країни багато в чому залежить від рівня сформованості громадянської позиції у підростаючого покоління, потреби в духовно-моральному вдосконаленні, повазі до історико-культурної спадщини України [1].

У суспільстві втрачаються почуття обов'язку і відповідальності перед сім'єю, вчителями, класним колективом, Вітчизною, державою.

Тому формування патріотизму у підростаючого покоління потребує підтримки, як з боку держави, так і з боку соціальних інститутів.

У нашому випадку – з боку кафедри військової підготовки.

Список використаних джерел

1. Глухова Т. И., Малый А. Т., Кирилад А. Р. Психолого педагогические аспекты самосовершенствования личности специалиста / Т. И. Глухова, А. Т. Малый, А. Р. Кирилад // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — М., 2007. — №5. — С. 3—5.

2. Помиткіна Л.В. Психологія прийняття особистістю стратегічних важливих рішень : монографія. / Л. В. Помиткіна. — К. : Кафедра, 2013. — 381 с.
3. Томчук М. І. Психодіагностика готовності учнів до військової служби (Проблеми, методи, методики) / М. І. Томчук. — Вінниця : ВДПІ - ВОІПОП, 1992. — 57 с.

References

1. Glukhova T. I., Malyu A. T., Kirilash A. R. (2007) *Psikhologo pedagogicheskie aspekty samosovershenstvovaniya lichnosti spetsialista*. Pedagogika, psikhologiya ta metodiko-biologichni problemi fizichnogo vikhovannya i sportu. — Moscow. — no. 5. — pp. 3—5. [in Russian].
2. Pomytkina L. V. (2013) *Psykholojiia pryiniattia osobystistiu stratehichnykh vazhlyvykh rishen*: monohrafiia. — K. : Kafedra. — 381 p. [in Ukrainian].
3. Tomchuk M. I. *Psykhodiagnostyka hotovnosti uchniv do viiskovoi sluzhby (Problemy, metody, metodyky)*. — Vinnytsia : VDPI-VOIPOP. [in Ukrainian].

Бахтин А.М., Лелека В.Н. Группы и уровни мотивационного стремления студенческой молодёжи к обучению в высшем учебном заведении на кафедре военной подготовки

Статья посвящена мотивационным аспектам студенческой молодежи по овладению будущей профессией по специальности.

Определены группы мотивов обучения и уровни мотивационного стремления студенческой молодежи к обучению в высшем учебном заведении на кафедре военной подготовки с учетом особенностей окончания предыдущего учебного заведения и места жительства.

Ключевые слова: мотивационное стремление, уровень сформированности, студент, кафедра военной подготовки, анкетирование.

Bakhtin A., Leleka V. Groups and levels of motivational striving of student youth to study at a higher educational institution at the Department of Military Training

The article is devoted to the motivational aspects of student youth as to the mastering of future profession in the specialty. The groups of study motives and the levels of motivational striving of student youth as to the studying at a higher educational institution at the Department of Military Training, taking into account the features of the completion of the previous educational institution and the place of residence are determined.

Key words: motivational striving, level of formation, student, department of military training, questionnaire.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2017